

ЭОЖ 373.01:574
ҒТАМР 14.25.09

<https://doi.org/10.51889/1728-8975.2023.75.1.009>

М.Б. Әбжаппар, М.Б. Жаксыбаев

*Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан*

БИОЛОГ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ МҰРАЖАЙЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ МОТИВАЦИЯСЫН АНЫҚТАУ

Аңдатпа

Мұражай экспонаттары биологиялық білім беру үрдісін толықтырып қана қоймай, оны жан-жақты дамытуға әсер етеді. Білім алушыларға материалды тек түсініп қана қоймай, оның практикалық тұрғыда қолданылуын үйретуде, білім берудің көрнекілік принципін жүзеге асыруда мұражайдағы «жанды» сабақтардың әлеуеті орасан зор. Бұл кезекте мұражайдағы «жанды» сабақтарды жүргізетін мұғалімдердің мотивациясын анықтау қажеттілігі пайда болады. Осы мәселе төңірегінде түрлі әдебиет көздері талданып, 60 биолог мұғалімнен сауалнама алынды. Сауалнама нәтижелеріне талдау жасау арқылы педагогтердің мұражай педагогикасы туралы білімі мен мотивациясының жалпы сандық және сапалық көрсеткіштері анықталды. Зерттеу нәтижесінде, биолог-мұғалімдердің, мұражайлық білім беру әлеуеті туралы жалпы хабардарлығы, олардың мұражайлық білім беруге деген мотивациясына тікелей әсер ететіндігі анықталды.

Түйін сөздер: мұражай педагогикасы, мұражай, мотивация, білім беру.

Әбжаппар М.Б.¹, Жаксыбаев М.Б.¹

*Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
Алматы, Казахстан*

ОПРЕДЕЛЕНИЕ МОТИВАЦИИ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ К МУЗЕЙНОМУ ОБРАЗОВАНИЮ

Аннотация

Экспонаты музея не только дополняют процесс биологического образования, но и оказывают влияние на его всестороннее развитие. «Живые» уроки в музеях очень важны для обучения учащихся не только для понимания материала, но и в практическом использовании полученных знаний. В связи с этим очень важно определить мотивацию учителей, которые проводят «живые» уроки в музеях. По данному вопросу были проанализированы различные литературные источники, получено анкетирование от 60 учителей-биологов. Путем анализа результатов опроса были определены общие количественные и качественные показатели знаний и мотивации педагогов о музейной педагогике. В результате исследования установлено, что общая осведомленность учителей-биологов о потенциале музейного образования, напрямую влияет на их мотивацию к музейному образованию.

Ключевые слова: музейная педагогика, музей, мотивация, образование.

Abzhappar M.B.¹, Zhaksybaev M. B.¹
Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan

DETERMINING THE MOTIVATION OF BIOLOGY TEACHERS TO MUSEUM EDUCATION

Abstract

The exhibits of the museum not only complement the process of biological education, but also have an impact on its comprehensive development. "Live" lessons in museums are very important for teaching students not only to understand the material, but also in the practical use of the acquired knowledge. In this regard, it is very important to determine the motivation of teachers who conduct "live" lessons in museums. Various literary sources were analyzed on this issue, a questionnaire was received from 60 biology teachers. By analyzing the survey results, general quantitative and qualitative indicators of teachers' knowledge and motivation about museum pedagogy were determined. As a result of the study, it was found that the general awareness of biology teachers about the potential of museum education directly affects their motivation for museum education.

Keywords: museum pedagogy, museum, motivation, education

Кіріспе. Қазіргі уақытта білім беру жүйесі көптеген өзгерістерді бастан кешіруде. Ол әрдайым дамып, түрлі трансформацияларға ұшырап отырады. Заман талабына сай білім беру мазмұны да, соған сай мектеп оқушылары үшін қойылатын талаптар жылдан жылға күрделенуде. Оның негізгі мақсаты теориялық білімін практикалық негізде қолдана алатын, бәсекелестікке қабілетті оқушы тұлғасын қалыптастыру. Осы мақсатта білім беру процесіне көптеген инновациялық әдіс-тәсілдер, технологиялар енгізілді. Олар білім беру процесін нәтижелі етіп қана қоймай, оқушы тұлғасының жан-жақты дамуын қамтамасыз етеді. Білім беру процесін нәтижелі ететін технологиялардың ішінде мұражай педагогикасының орны ерекше деп айтуға болады. Себебі, қоғамға қызмет ететін әлеуметтік институт ретінде үнемі даму үстінде болатын мұражай бүгінде ішкі құрылымы күрделі, рухани, ғылыми және білім беру әлеуеті зор көп функциялы мекеме болып табылады.

Биология сабақтарында көрнекілік қағидасын ұстану өте маңызды болып табылады. Оқытудағы көрнекілік принципі, оқушыда зат немесе құбылыс туралы дұрыс түсініктің қалыптасуын қамтамасыз етеді. Көрнекілік ақпаратты меңгеруге, жалпылауға және оны анализдеуге көмектеседі. Сонымен қатар, көрнекілік жалпы пән туралы түсінікті қалыптастыру және себеп-салдар байланысын түсіну үшін қажет. Көбінесе бұл принципті сабақтарда модельдерді, макеттерді, гербарийлерді және коллекцияларды қолдану арқылы жүзеге асыруға болады. Бірақ мұндай ресурстарды пайдалану биология кабинетінің жабдықталу деңгейімен шектеледі. Соған байланысты биология сабақтарын экскурсия ретінде ұйымдастыру, оқытудың көрнекілік принципін жүзеге асырудың бір жолы болып табылады [1, 45 б.].

Мұражайдың білім берудегі рөлінің ғылыми-әдістемелік негіздемелері: Б.А. Столяров [2, 21 б.], Л.Н. Хицова [3, 13 б.], Г.В. Вишина [4, 7-9 б.], Ю.В. Корнилова [5, 70-76 б.] еңбектерінде көрсетілген, аталған авторлар мұражай педагогикасының қазіргі дидактикалық формалары мен әдістерін мектеп пен ЖОО-ның оқу үрдісіне қатысты қарастырады. Мұражайлардың білім беру қызметі Е.И. Полянская [6, 10-17 б.] [7, 302-305.], Т.В. Чумалова [8, 31-42.] және т.б. еңбектерінде де сипатталған. Б.А. Столяров «мұражай педагогикасын» мұражай кеңістігіндегі педагогикалық процесс арқылы мәдени (көркем) тәжірибені бөлісуге бағытталған, қазіргі заман мұражайының ғылыми-педагогикалық жұмысының бір саласы ретінде қарастырады [2]. Ал, М.Ю. Юхневичтің пікірінше, мұражай педагогикасы – мұражайды білім беру жүйесі ретінде қарастыратын мұражайтану, педагогика және психология ғылымдарының тоғысуынан туындаған пән [9, 153 б.]. Жоғарыда келтірілген анықтамалардан мынадай қорытынды жасауға болады: мұражай педагогикасы – бұл оқушыларды оқыту мен тәрбиелеуге, сондай-ақ мәдени

тәжірибені беруге бағытталған мұражай мен мектептің өзара әрекеттесуі. Мұражай педагогикасы – тұлғаның арнайы ұйымдастырылған заттық - кеңістік ортаға кірігуінің туындысы, яғни оның өнер туындыларының, табиғи ескерткіштердің, экспонаттар – яғни көркем орындалған жануарлар үлгілерінің, өсімдіктер композицияларының әлеміне енуі [10, 17 б.].

Кейбір авторлардың [11, 173-179 б.] пікірінше, мұражай педагогикасының міндеттерінің бірі оқытуды дәстүрлі емес формада жүргізу және әрбір баланың тұлға ретінде қалыптасуын қамтамасыз ету. Осы орайда, оқушыны тұлға ретінде қалыптастыратын, мұражайлық білім беруді жүзеге асыратын педагог қандай болу керек деген сұрақ туады. Мұражай педагогы ол білім беру саласында, адамдармен тікелей жұмыс істей алатын, шығармашылық және әдістемелік қабілеттерге ие құзыретті қызметкер. Демек, мұражай педагогы – білім беру барысында әр түрлі педагогикалық әдістер-тәсілдерді қолданатын, коммуникативті тұлға болып табылады. Мұражай педагогының аудиториямен жұмыс істеуге бағытталған әдіс-тәсілдердің алуан түрлі формалары бар, бірақ олардың барлығы экскурсиялар, лекциялар және консультациялар сияқты формаларға негізделген. Өзектілігін жоймаған дәстүрлі формаларға конференциялар, үйірмелер, олимпиадалар мен викториналар, тарихи ойындар жатады. Педагог жоғарыда айтылған әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, аудиториямен едәуір тығыз қарым-қатынас орнатып, мұражайды тек қана қосымша емес, негізгі білім беру мекемесі бірі ретінде пайдалануға жол ашуы мүмкін. Жаратылыстану мұражайының мәдени-ағартушылық қызметі мұражайлық коммуникацияның маңызды құрамдас бөлігі болып табылады, мұнда мұражай функцияларының мәдени-ағартушылық әлеуеті жүзеге асырылады. Оқу іс-әрекетінің теориялық негізін мұражай педагогикасы мен мәдениеттану құрайды.

Қазіргі уақытта шетелдік мамандар арасында мұражайға баруды ынталандыру, ғылыми білімді насихаттау, мұражайдың білім беру кеңістігіндегі сандық медиа және т.б. бағыттарымен байланысты мұражай педагогикасы саласындағы зерттеулерге үлкен қызығушылық туып отыр. Осы бағыттағы Дорис Левальтердың (Мюнхен техникалық университеті, Германия) баяндамасы мұражайларға бару мотивациясын зерттеуге арналды [12, 1-17 б.]. Музейлердегі графикалық ақпаратты қабылдауды зерттеуге жеке жұмыстар арналды (Stephan Schwan, Leibniz-Institut für Wissensmedien, Германия) [13, 133-142 б.]. Мұражай педагогтары арасында қазіргі уақытта цифрлық медианың рөлін зерттеу де үлкен қызығушылық тудырады. Солтүстік-Батыс Швейцария қолданбалы ғылымдар университетінде (Кармен Зан, Солтүстік-Батыс Швейцария, Швейцария қолданбалы ғылымдар университетінде) жүргізілген зерттеу [14, 45-56 б.] мектеп мұғалімдерінің көпшілігінің (сауалнамаға 195 адам қатысты) цифрлық ақпаратты пайдалануға оң көзқарасы бар екенін көрсеткен.

Мұражай білім берудің ең негізгі көрнекілік қағидасын жүзеге асыруда әлеуеті зор қоғамдық мекеме болып отыр, сол себепті мұражайда білім беру процесін «басқаратын» педагогтың бұл іс-әрекетке деген дайындығын және мотивациясын анықтау өте маңызды. Осы кезекте, «биолог мұғалімдерде мұражай педагогикасы немесе мұражайдың білім беру әлеуеті туралы қандай да бір білімінің болуы мұражайлық білім беру әрекетіне деген мотивацияның пайда болуына әсер етуі мүмкін бе?» деген сұрақ туындайды, себебі мұғалім мұражайда сабақ жүргізу барысында мұражай педагогіне айналады, ал мұражай педагогінің міндеттері, мектеп мұғалімінің міндеттерінен біршама өзгеше екені анық. Осы мақала биолог мұғалімдердің мұражай педагогикасы туралы білімінің, оларда мотивацияның пайда болуына қалай әсер ететінін анықтауға тырысады.

Зерттеу материалдары мен әдістері. Биолог мұғалімдердің мұражайлық білім беру әрекетіне мотивациясын зерттеу мақсатында Абай атындағы ҚазҰПУ, 7М01513-Биология мамандығының 2 курс магистранттарынан сауалнама алынды.

Зерттеу мақсаты: биолог мұғалімдердің мұражай педагогикасы туралы жалпы білімін және мұражайлық білім беру әрекетіне деген мотивациясын анықтау.

Зерттеу болжамы: биолог мұғалімдердің мұражай педагогикасы туралы қандай да бір білімінің болуы, олардың мотивациясының пайда болуына тікелей немесе жанама әсер етеді.

Сауалнамаға қатысушылар саны: 60

Сауалнамаға қатысушылардың орташа жасы: 25

Сауалнама ашық және жабық сұрақтар түрінде Google forms платформасында жасалды. Сауалнамадағы ашық сұрақтар респонденттердің мұражай педагогикасы және оның биологиялық білім берудегі әлеуеті туралы жалпылама білімдерін тексеру үшін құрастырылды, ал жабық сұрақтар магистранттардың мұражайлық білім беру әрекетіне деген мотивациясын анықтауға негізделді.

Сауалнама нәтижелері статистикалық тұрғыда сандық және сапалық тұрғысында талданды.

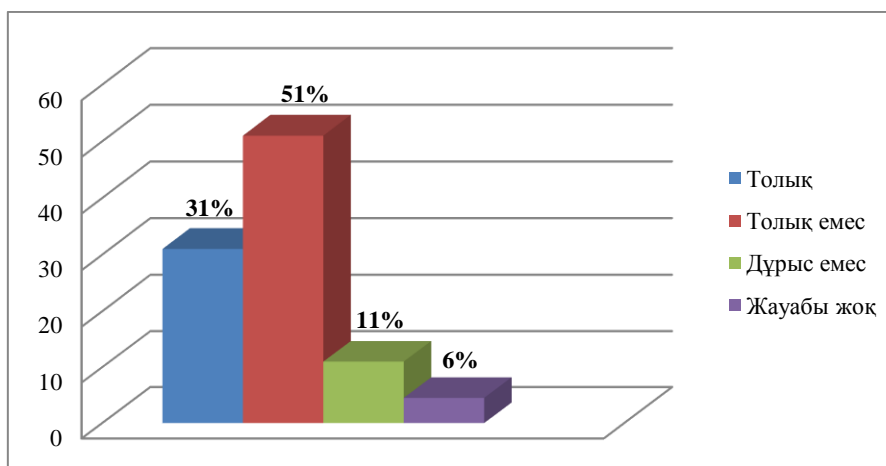
Кесте 1 – Сауалнаманың құрылымдық компоненттері

Компоненттер	Өлшемдер	Көрсеткіштері
Мотивациялық	Мотивация магистранттардың білімді меңгерудегі ынталылығы. Бұл магистранттардың өз білімін тексеруге, тереңдетуге, өздігінен ізденуге, зерттеушілік іс - әрекетін қалыптастыруға негіз болатын жағдай	- Мұражай педагогикасына қызығушылығының тууы. - Мұражай педагогикасын оқуға деген ынтаның болуы
Мазмұндық	Пәндік білім мен қажетті дағды, біліктілік деңгейі	- Биология пәні туралы жалпы білімі; - Мұражай педагогикасының маңызы туралы білімі;
Іс-әрекеттік	Білімдерін практикалық тұрғыда қолдануы	- Мұражай педагогикасының биологиялық білім берудегі орны туралы ой тұжырымдауы;

Зерттеу нәтижесі және талқылау. Сауалнама бойынша ашық сұрақтардың жауап нәтижесі келесідей көрсеткіштер көрсетті.

Кесте 2 – Сауалнамадағы ашық сұрақтардың жауап көрсеткіштері (%)

Сұрақ №	Толық	Толық емес	Дұрыс емес	Жауабы жоқ
1 «Мұражай педагогикасы» сөз тіркесі сізге таныс па? Таныс болса, оны сіз қалай түсінесіз?	26	22	9	4
2 Сіз үшін биолог ретінде жергілікті флора мен фауна өкілдерін зерттеу қаншалықты маңызды болып табылады? Неліктен?	18	21	17	4
3 Мұражай педагогикасының нысандарына нелер жатады деп ойлайсыз?	20	30	0	10
4 Сіз өмір сүретін аймақтағы мұражайлардың биологиялық білім берудегі әлеуетіне қандай баға бересіз?	10	50	0	0
Барлығы	74	123	26	15
Нәтижесі (%)	31 %	51%	11%	6%

Сурет 1. Мұражай педагогикасы туралы білімін анықтау бойынша сауалнаманың диагностикасы

Сауалнамадағы ашық сұрақтар бойынша (кесте-2) магистранттардың мұражай педагогикасы бойынша білім көрсеткіштері айтарлықтай төмен деңгейде екенін байқауға болады. Атап айтсақ, мұражай педагогикасы туралы жалпы білімі бар магистранттар тек 31%-ды құрады. Бұл магистранттар мұражай жайлы және оның білім берудегі рөлімен жалпылама таныс болып шықты, яғни олар «мұражай педагогикасы» деген сөз тіркесінің қандай мағына беретінін, оның нысандарына нелер жататын анық көрсетіп бере алды. Жергілікті флора және фауна өкілдерін мұражай экспонаттары арқылы зерттеудің мүмкіншіліктеріне де айқын баға берді. Мұндай көрсеткіштер мұражай педагогикасының білім берудегі әлеуетінің орасан зор екенін көрсетеді. Себебі, магистранттар мұражайдың білім берудегі рөлін биологиялық тұрғыдан анықтап қана қоймай, оны бағалай алды.

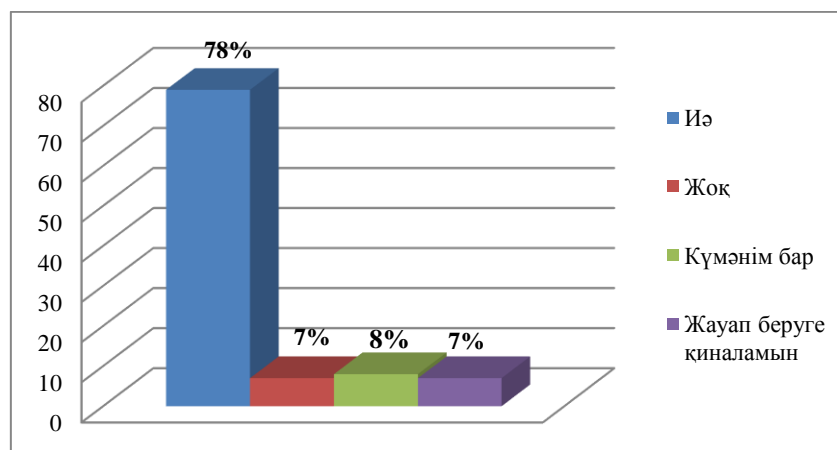
Білімі толық емес магистранттар 51%-ды көрсетті, бұл магистранттарды жалпы мұражай және оның білім берудегі рөлімен тек үстіртін таныс деп айтуға болады. Себебі, «мұражай педагогикасы» сөз тіркесін түсінуде және оның нысандарын анықтауда қателіктер жіберді, яғни мұражайлық педагогика нысандарын жалпы мұражай нысандарымен шатастырған. Мұражайдың білім берудегі рөлін бағалауда да, қателіктер кездесті. Мысалы, жергілікті флора мен фауна өкілдерін зерттеу мен мұражайлық білім беру арасындағы байланысты толығымен анықтай алмады. Биология сабақтарында мұражай экспонаттарын (әсіресе фауна өкілдерін) көрнекілік ретінде пайдалану потенциалын бағалау магистранттарға қиындық тудырған. Соған қарамастан, бұл магистранттардың үстіртін болса да, мұражайлық білім беру туралы хабардар болуы жақсы көрсеткіш болып есептеледі. Себебі, бұл көрсеткіштер ары қарайғы осы сала бойынша қосымша мәліметтер іздестіру немесе мұражай педагогикасына деген қызығушылықтың пайда болуына септігін тигізуі мүмкін.

Мұражай педагогикасы туралы мүлде хабары жоқ магистранттар 18%-ды құрады. Бұл магистранттардың мұражай және оның биологиялық білім берудегі әлеуеті туралы ешқандай білімі жоқ деп айтуға болады. Себебі, «мұражай педагогикасы», «мұражай педагогикасының нысандарына нелер жатады?» деген сияқты ұғымдар мен сұраққа толық және мағыналы жауап бере алмады. Мұражай экспонаттарын көрнекілік ретінде пайдалану мүмкіндіктеріне айқын баға берілмеді. Бұл магистранттар мұражай педагогикасы жайлы мүлде хабарсыз болғандықтан, олардың мұражайлық білім беруге деген мотивациясын төмен болуы әбден мүмкін.

Сауалнама бойынша жабық сұрақтардың жауап нәтижесі келесідей көрсеткіштер көрсетті.

Кесте 3 – Сауалнамадағы жабық сұрақтардың жауап көрсеткіштері (%)

Сұрақ	Иә	Жоқ	Күмәнім бар	Жауап беруге қиналамын
1. «Мұражай педагогикасы» деген сөз тіркесі сізге таныспа?	51	9	0	0
2 Сіздің байқауыныңыз бойынша биологиялық мұражай туралы ақпараттар жаңартылған оқу бағдарламасы оқулықтарында кездеседі ме?	17	8	34	1
3 Қазіргі биология пәнінен оқулықтарға биологиялық мұражай материалдарын қосу қажеттілігі барма?	43	13	4	0
4 Сіз мұражай педагогикасы бойынша біліктілігіңізді қалыптастырғыңыз келеді ме?	56	0	2	2
5 Сіз болашақ биолог маманда мұражайлық білім беру іс-әрекетін қалыптастыру қажет деп ойлайсыз ба?	56	0	4	0
6. Сіз университеттегі аудиториядан тыс мұражайлық іс-шараларға қатысасыз ба?	43	5	5	7
7 Мұражай педагогикасы арқылы оқушылардың биологиялық сауаттылығын арттыру мүмкін бе?	51	0	7	2
8 Мұражайлық экскурсия арқылы арқылы білім алушының эстетикалық мәдениетін қалыптастыру мүмкіндігі барма?	56	0	2	2
14. Сіздің ойыңызша мұражайлық білім беру әрекетін қалыптастыруда оқу-әдістемелік құралдардың маңызы бар ма?	60	0	0	0
Барлығы	433	40	58	14
Нәтижесі (%)	78%	7%	8%	7%

Сурет 2. Мұражайлық білім беру әрекетіне мотивациясын анықтау бойынша сауалнаманың диагностикасы

Сауалнамадағы жабық сұрақтар бойынша магистранттардың мұражайлық білім беру іс-әрекетіне деген мотивациясының көрсеткіштері едәуір жоғары болып шықты. Сауалнамадағы жабық сұрақтар бойынша «иә» жауабы неғұрлым жиі кездесе, соғұрлым магистранттардың мотивациясы жоғары болғандығын көрсетеді. Яғни, «Иә»=жоғары мотивация. Сауалнамаға қатысушылардың 78%-ы «иә» деп жауап берген, бұл ашық сұрақтардағы білімі толық

магистранттардың (31%) көрсеткіштерінен 47%-ға артық. Бұл мұражайлық білім беру әрекетіне, тек қана сол сала бойынша толық бір білімі бар магистранттардың мотивациясы бар деп санау қате дегенді білдіреді. Қалған 47% магистранттардың көбіне білімі толық емес болсада, олардың мұражайлық білім беру әрекетіне деген қызығушылығының, әрі қарай биология сабақтарында мұражай материалдарын пайдалану мотивациясының жоғары екенін көруге болады.

Магистранттардың 22%-ы көбіне «жок» деп жауап берген, бұл олардың мұражайдың білім беру әлеуетімен мүлде таныс болмағандығымен түсіндіріледі. Яғни, олар мұражай экспонаттарын биология сабақтарында көрнекілік ретінде қалай пайдалануға болатынын білмейді, сәйкесінше бұл магистранттардың мотивациясы төмен болды.

Ашық және жабық сұрақтар бойынша жасалған диаграммаларды салыстырсақ, магистранттардың көпшілігінің мұражай педагогикасы туралы білімі толық емес болсада, олардың жаңа құзыреттіліктерді меңгеру, өзінің жалпы педагогикалық біліктілігін арттыру мақсатында мұражайлық білім беру әрекетіне деген мотивациясының жоғары екенін байқауға болады. Бұл дегеніміз зерттеу болжамының дұрыстығы дәлелдейді. Яғни, биолог мұғалімдердің мұражай педагогикасы туралы қандай да бір білімінің болуы, олардың мотивациясының пайда болуына тікелей немесе жанама әсер ететіні анықталды.

Қорытынды. Биология сабақтарында көрнекілік ретінде мұражай экспонаттарын пайдаланудың әлеуетін жүзеге асыруда биолог мұғалімдердің рөлі орасан зор. Биолог мұғалім мұражайда экскурсия жүргізу барысында, толығымен мұражай педагогіне айналып, соған сәйкес құзыреттіліктер мен қабілеттерге ие болуы керек. Атап айтқанда, мұражайда аудиториямен жұмыс жасау, экскурсия жүргізу, экспонаттармен таныстыру және т.б. Бұл кезекте, биолог мұғалімдердің мұражайлық білім беру әрекетіне деген мотивациясыда аса маңызды болып табылады. Себебі, жоғарыда аталған құзыреттіліктердің қалыптасуы биолог мұғалімдердің мотивациясына тікелей байланысты. Зерттеу нәтижесі көрсеткендей, биолог мұғалімдердің көпшілігінің мұражайлық білім беру туралы білімі толық емес болсада, олардың мотивациясы жоғары болды. Бұл дегеніміз мұражайдың білім беру әлеуетін пайдаланып, биология сабақтарын мұражайда экскурсия түрінде ұйымдастыруға көптеген мүмкіндіктер береді. Биолог мұғалімдерде жоғары мотивацияның болуы, олардың педагогикалық кәсіби біліктілігін арттырып, биология сабақтарын дәстүрлі емес, инновациялық жолдар арқылы ұйымдастыруға үлкен септігін тигізеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Глушанок Т.М. *Практика экскурсионной деятельности [Текст] / Т.М. Глушанок, Н.М. Хуусконен. – СПб.: Издательский дом Герда, 2006. – 208 с.*
2. Столяров Б.А. *Музейная педагогика. История, теория, практика. – М.: Высшая школа, 2004. – 216 с.*
3. Хицова Л.Н. *Научно-методическое обоснование роли музея в образовательном пространстве вуза // Музеи и музейная педагогика: формы и методы деятельности в свете современной образовательной парадигмы: тезисы научно-методической конференции. – Воронеж, 25 декабря. 2005 г. – Воронеж, 2005. – 13 с.*
4. Вишина Г.В. *Современные дидактические формы и методы музейной педагогики // Музеи и музейная педагогика: формы и методы деятельности в свете современной образовательной парадигмы: тезисы научно-методической конференции. – Воронеж. 25 декабря. 2005 г. – Воронеж, 2005. – 7–9 с.*
5. Корнилова Ю.В. *Методика организации работы учащихся в процессе обучения физике // Вестник КГПУ. – 2014. – № 3(29). – 70-76 с.*
6. Полянская Е.И. *Интеграция музейно-краеведческой деятельности в целях достижения оптимальности экологического образования и экологического воспитания // Мир образования – образование в мире: научно-методический журнал. – 2009. – № 1 (33). – 10-17 с.*

7. Полянская Е.И. Экомузей как способ формирования деятельностного компонента экологической культуры / Е.И. Полянская, Л.Н. Хицова // Вестник университета. – 2015 – № 2. – 302-305 с.
8. Чумалова Т.В. Проблема эстетического воспитания школьников в историко-краеведческом музее // Воспитание подрастающего поколения в музее: теория, методика, практика: сборник научных трудов музееведения. – Москва, 1989. – 31-42 с.
9. Юхневич М.Ю. Я поведу тебя в музей: Учеб. пособие по музейной педагогике. – М., 2001. – 153 с.
10. «Ұлттық қазына»: Мұражайлардағы «жанды» сабақтар әдістемелік ұсынымдамалары – Астана: БІ. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2018. – 17 б.
11. Короткова М.В. Музейная педагогика в свете тенденций развития исторического образования XXI века // Наука и школа. 2016. № 2. – 173–179 с.
12. Lewalter D., Gramser S., Bauer J. Visit motivations: development of a short scale for comparison across sites // Museum Management and Curatorship – October 2017, – № 33(4). – P.1-17.
13. Schwan S., Bahnmüller J., Martin M. Use of digital guides in museum galleries: Determinants of information selection // Computers in Human Behavior - April 2016, – №57, – p. 133-142.
14. Zahn C., Vollenwyder B. Teachers' perspectives on the role of digital media for school class visits to science museums // Education in the crossroads of economy and politics – January 2013. – № 40, p. 45-56.

References:

1. Glushanok T.M. Praktika jekskursionnoj dejatel'nosti [Tekst] / T.M. Glushanok, N.M. Huuskonen. - SPb: Izdatel'skij dom Gerda, 2006 – 208 s.
2. Stoljarov B.A. Muzejnaja pedagogika. Istorija, teorija, praktika. – М.: Vysshaja shkola, 2004. – 216 s.
3. Hicova L.N. Nauchno-metodicheskoe obosnovanie roli muzeja v obrazovatel'nom prostranstve vuza // Muzei i muzejnaja pedagogika: formy i metody dejatel'nosti v svete sovremennoj obrazovatel'noj paradigmy: tezisy nauchno-metodicheskoi konferencii. – Voronezh, 25 dekabrya. 2005 g. – Voronezh, 2005. – 13 s.
4. Vishina G.V. Sovremennye didakticheskie formy i metody muzejnoj pedagogiki // Muzei i muzejnaja pedagogika: formy i metody dejatel'nosti v svete sovremennoj obrazovatel'noj paradigmy: tezisy nauchno-metodicheskoi konferencii. – Voronezh. 25 dekabrya. 2005 g. – Voronezh, 2005. – 7–9 s.
5. Kornilova Ju.V. Metodika organizacii raboty uchashhihsja v processe obuchenija fizike // Vestnik KGPU. – 2014. – № 3(29). – 70–76 s.
6. Poljanskaja E.I. Integracija muzejno-kraevedcheskoj dejatel'nosti v celjah dostizhenija optimal'nosti jekologicheskogo obrazovanija i jekologicheskogo vospitanija // Mir obrazovanija – obrazovanie v mire: nauchno-metodicheskij zhurnal. – 2009. – № 1 (33). – 10-17 s.
7. Poljanskaja E.I. Jekomuzej kak sposob formirovanija dejatel'nostnogo komponenta jekologicheskoi kul'tury / E.I. Poljanskaja, L.N. Hicova // Vestnik universiteta. – 2015. – № 2. – 302-305 s.
8. Chumalova T.V. Problema jesteticheskogo vospitanija shkol'nikov v istoriko-kraevedcheskom muzee // Vospitanie podrastajushhego pokolenija v muzee: teorija, metodika, praktika: sbornik nauchnyh trudov muzevedenija. – Moskva, 1989. – 31-42 s.
9. Juhnnevich M.Ju. Ja povedu tebja v muzej: Ucheb. posobie po muzejnoj pedagogike. – М., 2001. – 153 s.
10. «Ұлттық қазына»: Мұражайлардағы «жанды» сабақтар әдістемелік ұсынымдамалары – Астана: Ү. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2018. – 17 б.
11. Kороткова М.В. Музейная педагогика в свете тенденций развития исторического образования XXI века // Наука и школа. 2016. № 2. – 173-179 с.

12. Lewalter D., Gramser S., Bauer J. Visit motivations: development of a short scale for comparison across sites // *Museum Management and Curatorship* – October 2017, – № 33(4) – P. 1-17.

13. Schwan S., Bahnmüller J., Martin M. Use of digital guides in museum galleries: Determinants of information selection // *Computers in Human Behavior* - April 2016. – №57. – P. 133-142.

14. Zahn C., Vollenwyder B. Teachers' perspectives on the role of digital media for school class visits to science museums // *Education in the crossroads of economy and politics* – January 2013, – № 40. P. 45-56.

УДК 372.891
МРНТИ 14.07.07

<https://doi.org/10.51889/1728-8975.2023.75.1.010>

Ұ.О. Тастемір, Г.Е. Бердыгулова

*Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан*

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕРДЕ ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫ БОЙЫНША ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Аңдатпа

Қазіргі білім беру процесінде болып жатқан өзгерістер, қазіргі заманғы мамандардан әртүрлі тәуелсіз, жылдам және стандартты емес шешімдерді қабылдауды талап етеді және оларды қолданыстағы оқыту жүйесі толықтай қамтамасыз ете алмайды. Қазіргі уақытта білім беру бағдарламалары жаңа ақпаратпен қаныққан, нәтижесінде оқушылар әрдайым жаңа білім мен дағдыларды игеруге назар аудармайды және олар қазіргі ғылыми жетістіктерді әрең қадағалайды, олардың маңыздылығын әрдайым түсіне бермейді. Бұл кемшілікті жеңу үшін мамандандырылған оқыту қарастырылған, оның негізгі мақсаттарының бірі оқушылардың мәселені көру, зерттеу және шешу қабілетін дамыту болып табылады. Бұл мақсатқа қол жеткізуге болады, тек орта деңгейдегі оқушылардың зерттеу дағдыларын дамытатын оқушылардың зерттеу қызметін игеруіне жағдай жасау арқылы. Зерттеу қызметін жаңа білімді игеру процесі деп түсіндірсек болады, бұл оқушының танымдық іс-әрекетінің бір түрі болып табылады. Бірақ қазіргі заманғы мамандандырылған педагогикалық сөздіктерде оқу міндеттері контекстінде келесі ұғымдар жиі қолданылады: зерттеушілік оқыту, оқытудың зерттеу әдістері, зерттеу қызметі. Олар көбінесе анықталмаған, сондықтан білім беру практикасын жетілдіруге ықпал етпейді. Орта мектеп оқушыларының зерттеу іс-әрекетінің маңызды ерекшелігі – жаңа білім мен іс-әрекет тәсілдерін ашуға, көбейтуге бағытталған шығармашылық компонент. Қазіргі педагогикалық жағдайлар географиялық білім беру жағынан түбегейлі жаңа білім беру технологиялары мен оқыту тәсілдерін талап етеді. Қазіргі шеңберде бұл шарттарды бірқатар себептер бойынша орындау мүмкін емес, соның ішінде: көптеген мұғалімдердің оқушылардың зерттеу қызметін ұйымдастыруға дайындық деңгейінің жеткіліксіздігі және пысықталудың жеткіліксіздігі, сондай-ақ оларды география сабақтарында оқытудың әртүрлі кезеңдерінде оны ұйымдастырудың мазмұны, әдістері мен формаларының белгісіздігі. Мақалада, жалпы білім беретін мектептерде география сабағы бойынша оқушылардың зерттеушілік қызметін ұйымдастыру тәсілдері қарастырылды.

Түйін сөздер: оқу-зерттеу қызметі, әдістеме, географияны оқыту, жобалау және зерттеу қызметі, экскурсия, зерттеу сабақтары, зерттеу қызметін ұйымдастыру.